

بررسی شیوع و علل گرایش به دخانیات در دانشجویان

سعید ناظمی^{۱*} (M.Sc.)، رضا چمن^۲ (Ph.D.)، ناهید داوردوست^۳ (B.Sc.)

۱- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- گروه مهندسی بهداشت محیط- مدیر گروه. ۲- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- مرکز تحقیقات علوم رفتاری و اجتماعی در سلامت- دانشیار. ۳- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- دانشکده پزشکی- کارشناس مامایی.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۸/۱۶، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۵/۲۵

چکیده

مقدمه: دانشجویان به عنوان افراد تحصیل کرده، الگوی مناسبی به عنوان فرد غیرسیگاری برای اطرافیان خود می‌باشند. پژوهش حاضر در سال ۱۳۸۹، به منظور بررسی علل شیوع و عوامل مؤثر بر مصرف دخانیات در بین دانشجویان دانشگاه‌های شاهرود انجام شده است.

مواد و روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه توصیفی- مقطعی است. داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌ای حاوی ۱۰ سؤال عمومی و ۱۵ سؤال اختصاصی در زمینه مصرف دخانیات جمع‌آوری شده است. روایی پرسش‌نامه پس از تنظیم، مورد تأیید استادان و متخصصان فن قرار گرفته و ۱۸۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های شاهرود به صورت خودایفا تکمیل کردند.

نتایج: طبق نتایج به دست آمده میانگین سنی افراد 28.5 ± 3.5 سال بود. ۳۸۹ نفر (۲۱/۶٪) از دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه از دخانیات استفاده می‌کردند که اکثریت آن‌ها ۸۰٪ مذکر بودند. سیگار بیشترین ماده مصرفی بود، پس از آن به ترتیب ۱۲۲ نفر (۳۱٪) از قلیان و ۱۹ نفر (۵٪) از پیپ استفاده می‌کردند. از میان عوامل مؤثر در گرایش به مصرف دخانیات؛ رابطه با دوستان سیگاری، استرس، دوری از خانواده و سرگرمی مهمترین علل بودند. بین مصرف دخانیات با جنس، مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل، محل سکونت، سطح تحصیلات والدین و میزان درآمد آنان رابطه معناداری مشاهده گردید ($P < 0.001$).

نتیجه‌گیری: با توجه به شیوع نسبتاً بالای مصرف دخانیات در بین دانشجویان، راه‌اندازی دفتر مشاوره و استفاده از همسالان آموزش‌دیده می‌تواند نقش بسزایی در کاهش مصرف دخانیات ایفا نماید.

واژه‌های کلیدی: شیوع، دانشجویان، دخانیات، سیگار، گرایش.

Original Article

Knowledge & Health 2012;7(3):107-111

Prevalence and Reasons of Inclination towards Smoking among University Students

Saeid Nazemi^{1*}, Reza Chaman², Nahid Davardoost³

1- Dept. of Environmental Health, Faculty of Health, Shahrood University of Medical Science, Shahrood, Iran. 2- Center for Health Related Social & Behavioral Sciences Research, Shahrood University of Medical Science, Shahrood, Iran. 3- Dept. of Basic Sciences, Faculty of Medicine, Shahrood University of Medical Science, Shahrood, Iran.

Abstract:

Introduction: Students as educated people are good models of non-smoking people for those who are close to them. This study reviews factors affecting the prevalence of smoking among university students in Shahrood in 2010.

Methods: In this descriptive- sectional study, the data was collected through a self administered questionnaire which contained 10 general and 15 specific items on tobacco use. The design and initial validity of the questionnaires was approved by the professors and specialists. The questionnaire was administered to 1800 students at universities in Shahrood.

Results: The average age of the participants was 28.5 ± 3.5 years. 21.6% ($n=389$) of the participants used tobacco (80% male and 20% females). Cigarette was the most widespread means of smoking followed by water pipe (31%) and pipe (5%). Among the major factors for tobacco use were having smoking friends, stress, being far from family and entertainment. Significant relationships were observed between smoking and sex, educational level, marital status, residence, parental education level and income ($P < 0.001$).

Conclusion: With regard to the high prevalence of tobacco use among students, opening counseling offices and using trained peers can play a significant role in reducing tobacco use.

Keywords: Prevalence, Students, Tobacco, Cigarettes, Trends.

Conflict of Interest: No

Received: 7 November 2010

Accepted: 15 August 2012

*Corresponding author: S. Nazemi, Email: nazemi@shmu.ac.ir

مقدمه

طبق گزارش وزارت بهداشت- درمان- آموزش پزشکی در سال ۱۳۶۹ فقط ۱۰/۷٪ از افراد ۱۵-۲۴ ساله سیگاری بودند، درحالی که در سال ۱۳۷۹ این رقم به ۱۷/۱٪ افزایش یافته است (۱). درکل به نظر می‌رسد اولویت نخست در مبارزه با استعمال دخانیات، برنامه‌ریزی برای آموزش نوجوانان و جوانان در مدارس، دانشگاه‌ها، پادگان‌ها و ... است، اما پیش از برنامه‌ریزی در هر کاری، باید وضعیت رفتاری افراد نسبت به آن مسئله مشخص گردد (۲). اجرای طرح‌های تحقیقاتی جهت دستیابی به شناخت وضعیت اپیدمیولوژیک این مشکل و بهره‌گیری مناسب از آن جهت تدوین استراتژی مؤثر برای مبارزه با استعمال دخانیات ضروری می‌باشد (۳). استعمال دخانیات و عادت به مصرف سیگار، یکی از عادات تحمیل شده از سوی استعمارگران بین‌المللی به جوامع است که به علت تبلیغات وسیع و بدون توجه به ضرر و زیان‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و بهداشتی آن، روزه‌روز توسعه و رواج بیشتری پیدا کرده است. نتایج بررسی‌های مختلف نشان می‌دهد که مصرف سیگار در میان جوانان کشورهای درحال توسعه و توسعه‌یافته روبه افزایش و سن شروع آن روبه کاهش است (۴).

یافته‌های مطالعه هاشمی نشان داد که ۲۱/۸٪ دانشجویان سیگاری هستند (۵). این میزان در مطالعه حسن‌زاده و همکاران ۱۰/۹٪ بود و در مطالعه دیو سالار و همکاران ۱۱٪ دانشجویان سیگاری بودند (۱ و ۲). در مطالعه مازینگ و همکاران ارتباط قوی بین سیگارکشیدن و داشتن دوستان سیگاری وجود داشت (۶). فاضل‌پور و همکاران در مطالعه‌ای ارتباط آماری بین مقطع تحصیلی، میزان درآمد شخص، میزان درآمد والدین، تاریخچه مصرف سیگار و تعداد دوستان سیگاری با نگرش درمورد سیگارکشیدن را نشان داد (۷).

لذا تعیین وضعیت دانشجویان در زمینه سیگارکشیدن برای برنامه‌ریزی و انتخاب استراتژی‌های مناسب، امری ضروری محسوب می‌شود. هدف از این مطالعه تعیین میزان شیوع و علل گرایش به سیگار بود تا براساس نتایج به‌دست‌آمده، اقدامات مناسب برای کاهش و جلوگیری از گسترش شیوع مصرف سیگار در بین دانشجویان به‌عمل‌آید.

مواد و روش‌ها

این مطالعه به روش توصیفی- مقطعی در بین دانشجویان شاغل به تحصیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شاهرود انجام شد. پس از مطالعه و بررسی پرسش‌نامه‌های معتبر و در دسترس، پرسش‌نامه‌ای حاوی ۲۵ متغیر تهیه شد. پس از تأیید روایی آن از سوی گروهی از متخصصان، پرسش‌نامه نهایی تنظیم شد، سپس با هماهنگی معاونت دانشجویی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شاهرود در بهار ۸۹ در خوابگاه‌ها و کلاس‌های

آموزشی بعد از توجیه بین دانشجویان رشته‌های مختلف توزیع و پس از تکمیل آنها جمع‌آوری شد. از ۱۷۰۰۰ دانشجوی شاغل به تحصیل در دانشگاه در نیمسال دوم، ۱۸۰۰ نفر پرسش‌نامه را تکمیل کردند. در نهایت داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج

در این مطالعه ۱۸۰۰ نفر شامل: ۷۰۸ (۳۹٪) دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی، ۷۰۷ نفر (۳۹٪) دانشجوی دانشگاه صنعتی، ۸۵ (۵٪) دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی، ۵۰ (۳٪) دانشجوی دانشگاه پیام نور و ۲۵۰ (۱۴٪) دانشجوی دانشگاه‌های علمی کاربردی و غیرانتفاعی ارزیابی شدند. ۱۰۷۲ نفر (۵۹٪) مرد و ۷۲۸ نفر (۴۱٪) زن بودند. ۱۵۲۳ نفر (۸۴٪) دانشجویان مجرد و مابقی متأهل بودند. میانگین سنی افراد $28/5 \pm 3/5$ سال بود. ۶۰۰ نفر (۳۳٪) ساکن خوابگاه، ۵۵۰ نفر (۳۱٪) ساکن خانه‌های اجاره‌ای بودند و ۶۵۰ نفر (۳۶٪) در منازل شخصی سکونت داشتند. ۳۸۹ نفر (۲۱/۶٪) از دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه از دخانیات استفاده می‌کردند. سیگار بیشترین ماده مصرفی و پس از آن به ترتیب ۱۲۲ نفر (۳۱٪) از قلیان و ۱۹ نفر (۵٪) از پیپ استفاده می‌کردند.

۷۴ نفر (۱۹٪) از دانشجویان ساکن خوابگاه‌ها، ۱۸۹ نفر (۴۸/۶٪) از دانشجویان ساکن خانه‌های استیجاری و ۱۲۶ نفر (۳۲/۴٪) از دانشجویان ساکن در منازل شخصی، سابقه مصرف دخانیات داشتند. ۵۳٪ دانشجویان پدران سیگاری، ۲۹٪ برادران سیگاری، ۷٪ خواهران سیگاری و ۱/۲٪ مادران سیگاری داشتند. نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که ۷۹ نفر (۲۰٪) از دانشجویان سیگاری مؤنث و ۳۱۰ نفر (۸۰٪) از دانشجویان سیگاری مذکر بودند. در مطالعه حاضر شیوع مصرف دخانیات در میان دانشجویان پسر ۴ برابر بیش از دختران بود و ارتباط بین جنسیت و مصرف دخانیات در دانشجویان معنادار بود ($P < 0/001$). از مجموع ۳۸۹ دانشجوی مصرف‌کننده دخانیات، ۴۹ نفر (۱۲/۶٪) در مقطع کاردانی، ۳۱۰ نفر (۷۹/۷٪) در مقطع کارشناسی، ۱۶ نفر (۴/۱٪) در مقطع کارشناسی ارشد و ۱۴ نفر (۳/۶٪) در مقطع دکترا مشغول به تحصیل بودند. مصرف دخانیات با مقطع تحصیلی دانشجویان از نظر آماری معنادار بود ($P < 0/001$). شیوع مصرف دخانیات در بین دانشجویان مجرد ۸۶/۴٪ و در متأهلان ۱۳/۶٪ بود. بین وضعیت تأهل و مصرف دخانیات در دانشجویان رابطه معناداری مشاهده شد (جدول ۱).

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که بین محل سکونت و میزان درآمد خانواده با مصرف دخانیات در دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. براساس نتایج جدول ۲ شایع‌ترین علت گرایش به سیگار، داشتن دوستان سیگاری و استفاده از سیگار به‌عنوان تفریح می‌باشد.

کمتر از درصد به دست آمده در شاهرود است و علت آن می‌تواند اختلاف رشته تحصیلی دانشجویان مورد بررسی باشد (۲ و ۲۰).

در ارتباط با تأثیر جنسیت در گرایش به مصرف دخانیات، مطالعه‌ای که نخعی و همکاران (۸) انجام دادند نشان می‌دهد که مرد بودن، ۲/۸ برابر احتمال گرایش به مصرف سیگار را افزایش می‌دهد که با نتیجه به دست آمده در پژوهش حاضر مطابقت دارد. در مطالعه حاضر شیوع مصرف دخانیات در میان دانشجویان پسر ۴ برابر بیش از دختران است که بسیار کمتر از برخی مطالعات دیگر است (۹). مصرف کمتر سیگار در دانشجویان دختر می‌تواند به علت مسائل فرهنگی و غیرعادی بودن این عادت از نظر اجتماعی برای زنان در جوامع اسلامی باشد.

بنابر نتایج این مطالعه، میزان مصرف سیگار در دانشجویان دارای خانواده سیگاری به طور معناداری بالاتر از دانشجویان دارای خانواده غیرسیگاری بود. برخی از مطالعات در ایران نشان داده است که مصرف سیگار در یکی از افراد خانواده به خصوص در والدین، عامل خطری برای سیگار کشیدن در جوانان و بالغین محسوب می‌گردد (۱۰). مطالعات سایر کشورها نیز نقش استعمال دخانیات از سوی والدین را بر گرایش جوانان به آن نشان می‌دهد (۱۱). شیوع بیشتر مصرف سیگار در دانشجویانی که حداقل یک نفر از افراد خانواده شان سیگاری می‌باشد ممکن است به دلایلی نظیر: دسترسی فیزیکی ساده‌تر به سیگار، خو گرفتن به اثرات تحریکی دود سیگار از دوران کودکی و حساسیت کمتر خانواده‌ها در زمینه کنترل دخانیات باشد.

از دیگر یافته‌ها، وجود ارتباط بین سیگار کشیدن دانشجویان و دوستان نزدیکشان بود. این ارتباط در مطالعات مختلفی گزارش شده است (۱۲). باتوجه به شرایط سنی دانشجویان و تمایل در این سنین به جذب در گروه همسالان، به نظر می‌رسد در صورت انتخاب دوستان سیگاری می‌تواند بر سیگاری شدن آنان تأثیر بگذارد.

در این مطالعه سیگار بیشترین ماده مصرفی و پس از آن به ترتیب قلیان و پیپ قرار می‌گرفت که با نتایج مطالعه نارایان و همکاران (۱۳) و همچنین مطالعه ممون و همکاران (۱۴) همخوانی دارد، ولی با نتایج مطالعه مازیک (۱۵) و نیسار (۱۶) همخوانی ندارد. سیگار در بین مواد دخانی به سهولت و فراوانی بیشتری در دسترس عموم افراد جامعه قرار دارد و قبح اجتماعی آن نیز نسبت به سایر مواد کمتر است؛ به همین علت دانشجویان خیلی آسان به استعمال آن روی می‌آورند.

شیوع مصرف دخانیات در دانشجویان ساکن خانه‌های استیجاری بیش از سایر دانشجویان بود. به نظر می‌رسد دوران دانشجویی باتوجه به شرایط خاص از جمله آزادی بیشتر، عدم نظارت والدین، دوری از خانواده و تنهایی، آسیب‌پذیری افراد نسبت به مصرف سیگار و سایر مواد را افزایش می‌دهد.

جدول ۱- توزیع فراوانی مصرف سیگار در دانشجویان به تفکیک برخی از متغیرهای دموگرافیک

متغیر	غیرسیگاری تعداد (%)	سیگاری تعداد (%)	P.V
سن (سال)			
<۲۰	۲۱۷ (۱۲)	۶۰ (۱۶)	
۲۰-۲۵	۱۲۶۳ (۷۱)	۲۸۰ (۷۲)	<۰/۰۰۱
۲۵-۳۰	۲۶۱ (۱۴)	۳۸ (۹)	
>۳۰	۴۶ (۳)	۱۲ (۳)	
جنس			
مذکر	۱۰۷۶ (۶۰)	۳۱۰ (۸۰)	<۰/۰۰۱
مؤنث	۷۲۴ (۴۰)	۸۰ (۲۰)	
محل سکونت			
روستا	۱۲۱ (۷)	۳۶ (۹)	<۰/۰۰۱
شهر	۱۶۷۸ (۹۳)	۳۵۴ (۹۱)	
مقطع تحصیلی			
کاردانی	۲۵۷ (۱۴)	۵۰ (۱۲/۶)	
کارشناسی	۱۴۲۰ (۷۹)	۳۱۰ (۷۹/۷)	<۰/۰۰۱
کارشناسی ارشد	۹۲ (۵)	۱۶ (۱۴/۱)	
دکترا	۳۰ (۲)	۱۴ (۱۳/۶)	
نحوه زندگی			
با خانواده	۶۵۴ (۳۶)	۱۲۲ (۳۱)	<۰/۰۰۱
خانه استیجاری	۵۷۵ (۳۱)	۱۹۴ (۵۰)	
خوابگاه	۵۸۰ (۳۳)	۷۴ (۱۹)	
وضعیت تأهل			
مجرد	۵۳ (۱۴)	۳۳۶ (۸۶)	<۰/۰۰۱
متاهل	۲۷۶ (۱۵)	۵۳ (۱۴)	
درآمد ماهیانه خانواده (ریال)			
کمتر از ۲ میلیون	۱۳۹ (۸)	۴۲ (۱۰)	<۰/۰۰۱
۲-۴ میلیون	۵۳۳ (۲۹)	۷۷ (۲۰)	
بیش از ۴ میلیون	۱۱۳۷ (۶۳)	۲۷۱ (۷۰)	

جدول ۲- توزیع فراوانی علل گرایش به مصرف دخانیات در دانشجویان

علل گرایش	فراوانی	درصد
ارتباط با دوستان سیگاری	۹۵	۲۵/۰
سرگرمی	۷۴	۲۰/۰
استرس	۶۸	۱۹/۰
احراز هویت	۸	۰/۳
دوست و سرگرمی	۱۳	۰/۴
همه موارد	۱۳۱	۳۵/۰
جمع	۳۸۹	۱۰۰/۰

بحث

نتایج بیانگر شیوع ۲۱/۶٪ مصرف دخانیات در میان دانشجویان دانشگاه‌های شاهرود است که به نتایج به دست آمده در میان دانشجویان تهران (۲۰/۱٪) و کرمان (۲۲/۷٪) نزدیک است (۱ و ۹). شیوع مصرف سیگار در دانشجویان شیراز (۹/۱٪) و اردبیل (۷/۴٪) تعیین شد که بسیار

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی دانشگاه به شماره ۸۸۴۷ است که مجریان، مراتب تشکر و قدردانی خود را از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شاهرود به خاطر حمایت‌های مالی و همکاران پرسشگر اعلام می‌دارند.

References

- Masjedi M. Investigation of the prevalence and smoking in students of Tehran University. *Journal of Payesh* 2005;10(4):30-36.[Persian].
- Majidpoor A. Investigation of the prevalence and factors smoking in students of Ardebil university of medical science. *Journal of Ardebil University of Medical Science* 2005;3(3):266-270. [Persian].
- Malek Afzaly H. Investigation of the prevalence and smoking in residents of 13 Aban zoon of Tehran. *Journal of Teb & Tazkiyeh* 1998;10(3):48-50.[Persian].
- Griesbach D, Ams A, Currie C. Adolescent smoking and family structure in Europe. *Soc Sci Med* 2003;56(1):41-52.
- Hashemi N. Investigation of the prevalence and smoking in students of Yasuj University. *Journal of Yasuj University of Medical Science* 2001;6(2):43-48.[Persian].
- WHO report 2005. Tobacco epidemic health dimensions, tobacco is a greater cause of death and disability than any single disease.2005;p.203-220.
- Fazelpoor F. Investigation of attitude, medical students of university of Gilan about of smoking. *Journal of Legal Medicine* 2007;30-33.[Persian].
- Nakhaee N, Divsalar K, Bahreinifar S. Prevalence and factors associated with cigarette smoking among university students: A study from Iran. *Asia Pac J Public Health* 2009;24:125-29.
- Zohoori A. Parameters of smoking in Kerman students. *Journal of Mental Health* 2001;11(3):99-104.[Persian].
- Afrasiabi Far A, Derakhshan A, Sadeghi Hassanabadi A, Rajaei Fard AR. A survey of cigarette smoking tendency and its associated causes among students of Shiraz university of medical sciences, 1998. *Armaghane-Danesh, Journal of Yasuj University of Medical Sciences* 2000;19(5):42-48.[Persian].
- Fleming CB, Kim H, Harachi TW, Catalano RF. Family processes for children in early elementary school as predictors of smoking initiation. *J Adolesc Health* 2002;30(3):184-9.
- Masjedi MR, Azaripour H, Heydari Gh, Alinejad Taheri S, Velayati AA. Smoking prevalence among university students of Tehran. *J Med Counc Iran* 2002;20:283-7.
- Narayan KM, Chadha SL, Hanson RL, Tandon R, Shekhawat S, Fernandes RJ, et al. Prevalence and patterns of smoking in delhi; cross sectional study. *BMJ* 1996;312:1576-1579.
- Memon A, Moody PM, Sugathan TN. Epidemiology of smoking among Kuwaiti adults: prevalence, characteristics and attitudes. *Bull World Health Organ* 2000;78:1306-1315.
- Maziak W. Smoking in syria: profile of a developing Arab country. *Int J Tuberc Lung Dis* 2002;6(3):183-191.
- Nisar N, Billoo, Gadit AA. Pattern of tobacco consumption among adult women of low socioeconomic community Karachi, Pakistan. *J Pak Med Assoc* 2005;55:111-114.
- Chen X, Li X, Stanton B, Mao R, Sun Z, Zhang H, et al. Patterns of cigarette smoking among students from 19 colleges and universities in Jiangsu Province, China: a latent class analysis. *Drug Alcohol Depend* 2004;76(2):153-63.

با افزایش سنوات تحصیل، احتمال مصرف سیگار در دانشجویان افزایش می‌یافت که این روند افزایشی در بسیاری از مطالعات مقطعی دیگر از جمله چین نیز دیده می‌شود (۱۷). در مطالعه حاضر، دانشجویان مجرد بیش از دانشجویان متأهل از دخانیات استفاده می‌کردند. در مطالعه دانشجویان دانشگاه‌های آمریکا، در دانشجویان مجرد احتمال سیگار کشیدن بیشتر بود که با این مطالعه همخوانی دارد (۱۸). ولی با نتایج مطالعه توکلی‌زاده (۱۹) مطابقت ندارد که تأثیر رویدادهای تنش‌زای مالی و اقتصادی، در مطالعه توکلی می‌تواند علت این تفاوت باشد. در این مطالعه تفاوت معناداری در شیوع مصرف دخانیات در دانشجویان روستایی و شهری دیده شد که با مطالعه نصیر و همکاران در پاکستان همخوانی دارد (۲۰). اما در مطالعه محرابی و همکاران (۲۱) شیوع مصرف دخانیات در ساکنان روستایی بیشتر از شهر بوده است. فرهنگ سنتی حاکم بر خانواده‌های روستایی و همچنین نظارت بیشتر بر فرزندان می‌تواند از علل شیوع پایین مصرف دخانیات در دانشجویان روستایی باشد.

همچنین در این مطالعه تفاوت معناداری بین میزان درآمد خانواده با شیوع مصرف دخانیات در دانشجویان دیده شد که با مطالعات جینگ سان و همکاران در دانشگاه‌های استرالیا همخوانی دارد (۲۲). به نظر می‌رسد افزایش درآمد خانواده‌ها شرایط را برای دسترسی به مواد دخانی فراهم می‌نماید. یکی از ایرادهایی که به این‌گونه مطالعات می‌توان گرفت آن است که دانشجویان از جنس واحد (رشته درسی و ...) برخوردار نیستند و برای تعمیم نتایج آن به سایر جمعیت‌ها باید محتاطانه عمل کرد. یکی دیگر از مشکلات این تحقیق، جمعیت مورد مطالعه می‌باشد که گروهی از جمعیت مورد مطالعه دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی بوده‌اند که در برخی موارد احتمالاً با سایر دانشجویان تفاوت دارند؛ مثلاً آگاهی آن‌ها از مشکلات مصرف دخانیات و بیماری‌های ناشی از آن بیشتر است.

مطالعه حاضر در صدد بوده است که اطلاعاتی را درباره متغیرهای مؤثر در استعمال دخانیات در جمعیت مورد مطالعه ارائه و اقدامات فوری توسط سیاست‌گذاران سلامت در مورد اصلاح دانش و عملکرد دانشجویان را توصیه نماید. آنچه از نتایج این مطالعه و مقایسه آن با مطالعات مشابه به دست می‌آید نشان می‌دهد که مصرف دخانیات در دانشجویان دانشگاه‌های شاهرود شیوع نسبتاً بالایی دارد. با بررسی‌های انجام شده بیشترین علت گرایش به مصرف دخانیات، رابطه با دوستان سیگاری، استرس، دوری از خانواده و سرگرمی بود. بنابراین پیشنهاد می‌گردد نسبت به فراهم نمودن امکانات و تفریحات سالم و مهیج به منظور روی آوردن به دوستی‌های سالم و همچنین راه‌اندازی دفتر مشاوره و استفاده از همسالان آموزش‌دیده در جهت کاهش مصرف دخانیات استفاده گردد.

18. Reed MB, Wang R. The relationship between alcohol use and cigarette smoking in a sample of undergraduate college students. *Addict Behav* 2007;32(3):449-64.
19. Tavakkoli Zadeh J, Ghahramani M, Moghiman M. The survey of stressful events on smoked and non-smoked early adults of Gonabad city. *Ofoh-e-Danesh, Journal of Gonabad University of Medical Sciences and Health Services* 2004;1(10):52-60.[Persian].
20. Nasir K.and Rehan N. Epidemiology of cigarette smoking in Pakestan. *Addiction* 2001;96(2):1847-1854.
21. Mehrabi S, Delavari A, Moradi Gh, Esmailnasab N, Pooladi A, Alikhani S, et al. Smoking among 15 to 64-Year-Old Iranian People in 2005. *Iranian Journal of epidemiology* 2007;3:1-9.[Persian].
22. Sun J, Buys N, Stewart D, Shum D, Farquhar L. Smoking in Australian university students and its association with socio-demographic factors, stress, health status, coping strategies, and attitude. *Health Education* 2011;111(2):117-132.